

**Poročilo Slovenskega nacionalnega odbora za geoznanosti in geoparke (IGGP)
za leto 2024**

Matevž NOVAK^{1,2}

¹Geološki zavod Slovenije, Dimičeva ul. 14, SI–1000 Ljubljana, Slovenija; e-mail: matevz.novak@geo-zs.si

²Slovenski nacionalni odbor za geoznanosti in geoparke

Mednarodni program za geoznanost in geoparke (*International Geoscience and Geoparks Programme* – IGGP) od leta 2015 združuje dva, prej ločena programa. To sta Mednarodni geoznanstveni program (*International Geoscience Programme* – IGCP) in program Unescovih Globalnih geoparkov (*Unesco Global Geoparks* – UGGp). Program danes povezuje več kot 10.000 geoznanstvenikov iz več kot 150 držav, ki z ekspertizami in mreženjem postavljajo temelje prihodnosti našega planeta. Program se izvaja skozi IGCP projekte, razdeljene v pet glavnih tematskih sklopov: Zemljini viri, Globalne spremembe in evolucija življeja, Geološko pogojene nevarnosti, Hidrogeologija in Geodinamika.

Sodelovanje slovenskih raziskovalcev v programu IGGP koordinira Slovenski nacionalni odbor IGGP, ki deluje kot strokovno in posvetovalno telo Slovenske nacionalne komisije za Unesco (SNKU).

V letu 2024 je Nacionalni odbor IGGP koordiniral aktivnosti, ki so vključevale sodelovanje v IGCP projektih, v dveh delovnih skupinah IUGS, dveh UNESCO Globalnih geoparkov, Idrija in čezmejnega geoparka Karavanke/Karawanken ter mednarodnega dneva geopestrosti.

Glavnino projektov je obsegal sklop IGCP s poudarkom na prioritetah Unesca. Težišče dela je bilo na terenskih raziskavah, laboratorijski analitiki, mreženju in pripravi ter objavi rezultatov v domačih in tujih mednarodno priznanih znanstvenih revijah. Raziskovalci so težili k čim večji vpetosti v mednarodno sodelovanje, popularizacijo geoznanosti, prenos znanja na mlade ter širšo zainteresirano javnost in prenos dobrih praks med geoparki na mednarodnem nivoju. Povezovanje je potekalo preko spletnih in javnih medijev ter mednarodnih srečanj.

Poleg temeljnih znanj prinašajo raziskovalni projekti neposredno uporabno vrednost na področju vodnih virov, geotermalne energije, varstva okolja in naravne dediščine ter geološko pogojenih nevarnosti. Slovenski raziskovalci so v letu 2024 sodelovali v šestih IGCP projektih. Nadaljevale so se aktivnosti v dveh delovnih skupinah IUGS in dveh UNESCO Globalnih geoparkih. Projekti in nosilci nalog so prikazani v Preglednici 1.

V delovnih skupinah IUGS/IACG in IUGS/IFG slovenski raziskovalci sodelujejo pri ugotavljanju naravnega geokemičnega ozadja, razločevanju med geološkimi materiali naravnega in antropogenega

Preglednica 1: Pregled projektov IGGP in nosilcev posameznih nalog v letu 2024

Zap. št.	Prijavljeni projekti	Nosilci projektov, inštitucije
	IUGS/IAGC: Global Geochemical Baselines	dr. Mateja Gosar, GeoZS
	IUGS/IFG: Initiative on Forensic Geology	dr. Martin Gaberšek, GeoZS
	IGCP 636: Geothermal resources for energy transition: direct uses and clean and renewable base-load power	dr. Nina Rman, GeoZS; Simona Adrinek, GeoZS
	IGCP 683: Pre-Atlantic geological connections among northwest Africa, Iberia and eastern North America: Implications for continental configurations and economic resources	doc. dr. Aleš Šoster, NTF
	IGCP 710: Western Tethys meets Eastern Tethys – geodynamical, paleoceanographical and paleobiogeographical events	dr. Katica Drobne, ZRC SAZU; doc. dr. Petra Žvab Rožič, NTF; prof. dr. Boštjan Rožič, NTF
	IGCP 714: 3GEO – Geoclimbing & Geotrekking in Geoparks	Aleksandra Trenchovska, GeoZS; prof. dr. Marko Vrabec NTF
	IGCP 739: The Mesozoic-Palaeogene hyperthermal events	dr. Adrijan Košir, ZRC SAZU
	IGCP 741: Metallogenic prediction, sustainable development and integrated utilization of mineral resources in the Tethys metallogenic domain	prof. dr. Matej Dolenc, NTF
	Geopark Idrija	Mojca Gorjup Kavčič, Zavod za turizem Idrija
	Geopark Karavanke, Slovenija-Avstrija	mag. Suzana Fajmut Štrucl, Podzemlje Pece
	Obeleževanje Mednarodnega dneva geopestrosti	Martina Stupar, ZRSVN

izvora ter ugotavljanju antropogenega geokemičnega odtisa v tleh urbanih območij. Raziskave so pomembne predvsem za ugotavljanje morebitnega negativnega vpliva trdnih delcev na zdravje ljudi.

Projekti IGCP 683, 710 in 739 so temeljne navedbe. Na podlagi izsledkov terenskih raziskav in laboratorijskih analiz se v teh projektih ugotavlja in usklajuje stratigrafsko zaporednje kamnin, preko katerega se ugotavljajo razmere in dogajanja v okolju in njegove spremembe v geološki zgodovini. Nadgradnja geoloških modelov z novimi ugotovitvami je nujna za ugotavljanje geološkega razvoja posameznih območij, korelacije s sosednjimi območji, usmerjanje nadaljnjih raziskav, predvsem pa za načrtovanje rabe prostora.

Projekta IGCP 636 in 741 sta aplikativne navedbe. Obravnavata oceno potenciala in rabo plitve geotermalne energije, raziskavah reinjekcije in njenih možnosti v geotermalnih vodonosnikih v Sloveniji ter geokemične analize slabo raziskanih rudnih pojavov v Karavankah. Te raziskave imajo velik družbeno-ekonomski pomen pri prehodu na pridobivanje energije iz obnovljivih virov in pri iskanju kritičnih mineralnih surovin.

Projekt IGCP 714 in aktivnosti obeh Unescovih Globalnih geoparkov, Idrije in Karavank/Karavanken, združujejo interdisciplinarna znanja na osnovi geoznanosti. Njihov cilj je krepitev znanja o vseh vidikih geološke dediščine s širjenjem lastnih izkušenj z vzpostavljanjem in upravljanjem območij Unescove svetovne dediščine, Globalnih geoparkov in drugih zavarovanih območij geološke naravnih vrednot. Oba geoparka sta uspešno opravljala vlogo informiranja, izobraževanja in ozaveščanja šolajoče se mladine in zainteresirane javnosti. Aktivnosti za vzpostavitev upravljalvskega načrta in trajnostnega razvoja čezmejnega geoparka Kras-Carso potekajo v sodelovanju z italijanskimi partnerji v okviru projekta INTERREG IT-SI KRAS-CARSO II – Skupno upravljanje in trajnostni razvoj območja Matičnega Krasa. Oddaja aplikacije za članstvo v Unescovi Globalni mreži geoparkov se je žal zamaknila še za eno leto in je načrtovana v letu 2025.

V okviru obeležitve 3. mednarodnega dneva geopestrosti je bilo tudi v letu 2024 s koordinacijo Zavoda RS za varstvo narave in Nacionalnega odbora IGGP pripravljenih več promocijskih gradiv ter izvedenih več aktivnosti in predavanj z namenom osveščanja o mednarodnem dnevu geopestrosti s poudarkom pomena tega dneva. Osrednji dogodek obeležitve je bil 11. oktobra v Ljubljani z okroglo mizo z naslovom »Geologija v šoli in poučevanje o geopestrosti«, ogledom geološke zbirke Oddelka za geologijo NTF in geološkim sprehodom po Ljubljani.

Nacionalni odbor IGGP je nosilec nalog v posameznih projektih posredoval informacije o aktualnih dogodkih v okviru UNESCO in IUGS. Za širšo geološko javnost smo imeli v okviru predavanj Slovenskega geološkega društva predavanje z naslovom »Kaj so IUGS, IGGP in IGCP – predstavitelj in možnosti sodelovanja«. Sledila je predstavitelj aktivnosti dr. Nine Rman v projektu IGCP 636: *Geothermal resources for energy transition*. NO IGGP bo v sodelovanju s Slovenskim geološkim društvom tudi v prihodnje spodbujal predstavljanje aktivnosti nosilcev projektov v okviru društvenih predavanj.

Predsednik NO je na redni letni seji NO IGGP predstavil novosti glede sprememb pri izvajanju IGCP projektov. Novica je bila sporočena na "Open Session of the International Geoscience Programme Council, featuring the presentation of new UNESCO Global Geoparks applicants and to the information meeting on UNESCO Global Geoparks". Glavne novosti so, da v letu 2024 ne bo razpisov za nove projekte, trenutno aktivni projekti pa se bodo zaključili leta 2026. Nov koncept bo vključeval nov regionalni fokus (prva predlagana je Afrika). Tematske prioritete vključujejo razogledanje in strateške kovine. Vsebine projektov bodo prilagojene fokusnim regijam, hkrati bo aktivnih manj projektov, ki bodo dobili višjo finančno podporo kot do sedaj, obvezna bo sinergija z drugimi komisijami IUGS, delovnimi skupinami, iniciativami, itd. Več informacij pričakujemo po sestanku UNESCA marca 2025 v Parizu in po srečanju v Nairobiu septembra 2025.

Avgusta 2024 je bil član NO, prof. dr. Marko Komac izvoljen za enega od dveh podpredsednikov IUGS.

Novembra 2024 je umrl naš častni član, zaslužni prof. dr. Simon Pirc (1932–2024). Član slovenskega odbora IGCP za UNESCO je bil od ustanovitve leta 1991, leta 1998 je postal njegov predsednik, po tem pa častni član. Za njegov doprinos k delu v tem odboru in uspešnemu mednarodnemu sodelovanju smo mu neizmerno hvaležni.

unesco

**Mednarodni program za
geoznanosti in geoparke**

Slovenski nacionalni odbor